

פרשת למה הרעות: ההכנה לשליחות משה ולקבלת התורה

וארא תשפ"ב שלום רב

על טענת משה "למה הרעתה לעם הזה למה זה שלחתיני", ידוע מחז"ל שהקב"ה מייסר ומבקר אותו על שלא הגיע לדרגת האבות וחבל על דאבדין ולא משתכחין, וכן גם מה שאמרו חז"ל שנענש שלא יכנס לא"י משום חטא זה, דברים אלו ידועים ומפורסמים. אלא שהוקשה לי שאם חטאו של משה כ"כ גדול כמו שנראה, א"כ מדוע הוא לא פוטר ממשרתו, כלומר בזה שהוא מהרהר אחר מדותיו של הקב"ה הרי הוא מראה שאינו שליח נאמן, שא"א להיות שליח של משלח אא"כ מבינים ומסכימים להוראותיו בלי פקפוק, אבל שליח שמתווכח עם המשלח, אינו יכול לתפקד, וא"כ מדוע אנו רואים שמשה לא פוטר ממשרתו. ולא עוד אלא שבתור מעשה לקושתו של משה אומר לו הקב"ה לחזור לבנ"י ולבשר להם שוב את בשורת הגאולה, שאמנם שוב לא הקשיבו אליה מקוצר רוח ומעבודה קשה, ואח"כ הוא אומר לו לחזור לפרעה, ומשה משתדל להתפטר ואומר כי אינו יכול כי אם בנ"י לא שמעו אלי איך ישמעני פרעה, ובתשובה לזה ה' מצוה, כלומר ממנה אותו להיות השליח הרשמי לפרעה ואל בני ישראל, הרי שמשה נכשל, מבוקר קשות, מסרב להמשיך, מתפטר, והוא מקבל העלאה בתפקיד, וזה מהלך מוזר מאד, שהקב"ה יבקר אותו בדברים קשים, ומ"מ זה לא משפיע עליו לרעה בגדר היותו שליח ה', ולא מצינו ששב משה בתשובה על חטאו זה לפי פשוטו.

מקודם צריך להבהיר, וזה תמיד קורה כאשר יש ניגוד בין הפשט להדרש, שכל ענין זה כאילו שהקב"ה מבקר ומעניש את משה על מה שאמר למה הרעת, זה אינו פשוטו של מקרא כלל, זה לא דבר שאירע בעליל בפסוקי התורה, אלא שזה מדרש שדרשו חז"ל, והוא נכנס לעולם הדרש ולא לעולם הפשט, ואף שזה הובא לא רק במדרש אלא גם בגמרא, אבל מ"מ זה אגדתא. נקודה זו מודגשת ברש"י להדיא, דהנה הפסוקים בתחילת הפרשה קשים מאד להבין מה בדיוק אומר הקב"ה למשה ומה כוונתו, שאומר לו אני ה', וארא אל אברהם יצחק ויעקב בקל שקי ושמי ה' לא נודעתי להם, וגם הקמתי את בריתי אתם לתת להם את ארץ כנען, שכל מה שאומר הקב"ה למשה שם תמוה מאד, והמדרשים מבארים את זה כפי היסוד שה' מבקר את משה כאשר הוא מדמה אותו להנהגת האבות, אבל רש"י להדיא לא הולך בדרך זו, אלא הוא משתדל למצוא פשוטן של הכתובים באופן אחר, אבל רש"י לא מצא איז ביאור בפסוקים, ולכן הוא הלך למצוא רבי מיוחד, רבי ברוך ב"ר אליעזר, שאנו לא מוצאים אותו בין רבותיו של רש"י בשום מקום אחר, משום שהוא חיפש פשט בפסוק שלא מתקף וממעט את דמותו של משה רבינו, והאמת היא שהפשט שהוא מביא דחוק מאד בביאור הפסוקים, שלא מובן כלל מה שאמר שנראה אליהם בקל שקי ולא בשם ה', בו בזמן שידוע שהוא הופיע אליהם בשם ה' הרבה פעמים בכל ספר בראשית, והוצרך להדחק שהכוונה שלא קיימתי בנאמנות מה שהבטחתי להם, ולכן עכשיו אני צריך לשלוח אותך בשביל שהגיע הזמן לקיים את הבטחתי, והדברים תמוהים מלהבין, הרי עדיין לא הגיע זמן הקיום, וגם לא מובן מדוע הוצרך לשלח את משה לקיים את ההבטחה, וכי חסרים שלוחים למקום, וכל זה אפשר ליישב, אבל הפשט הוא דחוק מאד, ואעפ"כ חיפש רש"י

איזה רבי מיוחד שילמד אותו פשט בפסוקים האלו לפי הפשט הזה, וזה הוא מה שמנציח בתור פשט.

ואחר שגמר רש"י את הפשט הוא מוכרח להביא גם את הדרש, כי מקודם כל הפשט לא פשוט כ"כ כמו שאמרנו, וגם הרי זה דעת חז"ל ורש"י תמיד משתדל להעתיק דברי חז"ל כל זמן שיכול, ולכן הוא מביא את הבקורת של הקב"ה להעזתו של משה להרהר על מדות הקב"ה, ועי"ז נשתנה כל הפשט של הפסוקים שהביא מר"ב בר"א, שעכשיו העיקר הוא להתאונן על מיתת האבות שחבל על דאבדין ולא משתכחין שהם לא שאלו את שמי ואתה אמרת מה שמו, וכן מה שאמר וגם הקימותי קאי ע"ז שהאבות נתנסו בא"י שהוצרכו לקנות קרקע אע"פ שהבטחתי להם את הארץ ואתה אמרת למה הרעותה, וא"כ עשה רש"י כמו שעושה בכל התורה שהוא מעתיק דברי חז"ל שבאו לפרש את הפסוקים הקשים. אבל כמעט שלא כדרכו בכל מקום, הוא מתקף את חז"ל להדיא, והוא כמעט אף פעם לא עושה כן לגבי חז"ל בגמרא, ולשון רש"י הוא ואין המדרש (דייקא) מתיישב אחר המקרא מפני כמה דברים, כלומר זה נגד פשוטו של מקרא, שהרי לפי המדרש היה הכתוב צ"ל ושמי ה' לא שאלו לי (שזה קושיא מפוקפקת) וגם קשה הרי אמרתי להם את שמי באור כשדים (שזה באמת קשה על ר"ב בר"א נמי), ועוד קשה שהמשך הפרשה לא מובן לפ"ז, שהרי אם הוא מבקר את משה א"כ מדוע הוא אומר וגם אני שמעתי גו' לכן אמור לבני ישראל (וגם זה קושיא מפוקפקת, דאדרבה הוא אומר שמכיון שהוא הבטיח לאבות שיגאל את בניהם לכן עכשיו הוא עושה כן), וא"כ באמת כל הקושיות אפשר ליישב בקל, ואעפ"כ מדגיש רש"י שאין זה פשוטו של מקרא אלא יתייבש המקרא על פשוטו דבר דבור על אופניו, והדרשה תדרש כו' כך דברי תורה מתחלק לכמה ניצוצות, שכל זה נדיר ברש"י שיאמר כן [אף שמצינו את זה בפרשת וישלח (לג-ב) נמי], אבל הכל מחושבן להדגיש שאין זה ההבנה לפי הפשטות, שמלבד הקושיות שהקשה על הדרש הרי קשה מה שהקשינו מקודם – שאם היה מהרהר על מדות הקב"ה באמת לא היה הקב"ה מעלהו בדרגא וממנה ומצוה אותו, ולפחות עד שישב בתשובה שלמה על חטאו הכבד, ובהכרח שלפי פשוטו אין כאן בקורת כאן ואין כאן חטא כלל.

וזה ברור ששאר הראשונים המבארים את החומש בדרך פשט בכלל לא מזכירים בפרשת וארא את הדרש הזה של בקורת על משה רבינו, לא בראב"ע ולא בספורנו ולא ברשב"ם, כי כל זה לא מוכרח כנ"ל. וגם הרמב"ן שהעתיק את דברי חז"ל לגבי חטאו של משה, עשה כן לאחר שהסביר את הפסוקים לפי פשוטם, ורק בסוף דבריו העתיק דברי חז"ל בענין זה, וגם הוא אומר שאין המדרש הזה מתיישב אחר המקרא, כעין מה שעשה רש"י.

ועיין ברבינו בחיי בפרשת שמות שהעתיק את דברי חז"ל על חטאו של משה, אבל אומר ע"ז: ונראה לי מפשט הכתוב לומר שאין חטא למשה בדבור למה הרעת, וזה לשני טעמים, א' שבא להודיענו ענין הזה ושהוא יתברך המטיב והמריע כי גם הרע בא ממנו יתברך, כלומר שבזה שאמר משה למה הרעתה הוא מלמד אותנו שזה לא היה פרעה שעשה רע את העם, אלא זה היה הקב"ה, כלומר זה הודאה שזה חשבון שמים, אלא שהוא מקשה ע"ז, אבל עכ"פ זה מהקב"ה, וא"כ לא שייך לומר שזה

חטא'. וטעם שני, שחזר והזכירו בפעם אחרת בפרשת מתאוננים למה הרעת לעבדך ולמה לא מצאתי חן בעיניך, ואילו הרגיש משה שהקב"ה חשבו לו לחטא, לא היה חוזר עליו.² ולמעשה מסיק רבינו בחיי שאם יש איזה טענה על משה הוא רק מה שאמר ומאז באתי אל פרעה בשמך הרע לעם הזה, שזה כמטיח דברים כלפי מעלה. ואח"כ העתיק בשם רבינו חננאל שכתב שאין לשון למה הרעת לשון תלונה והטחת דברים אבל הוא לשון שאלה כי שאל משה לפני הקב"ה המדה הזאת למה צדיק ורע לו ורשע וטוב לו וכו', הרי שגם לדעתו אין כאן חטא, ובודאי לא חטא של ממש, אבל כו"ע סברי שמשו דיבר דבורים קשים,

גם מצינו בראשונים שמשתדלים מאד ומגינים על טענת משה, דהנה על עיקר טענת משה למה הרעת הקשו הראשונים שמלבד שלא מובן איך טען משה על הנהגת הקב"ה, אבל ביותר קשה הלא הקב"ה אמר לו פעמיים שפרעה לא יקשיב ולא יתן לכם מלך מצרים להלך עד שיקבל את המכות, וא"כ מה היתה תמיהתו של משה, כלומר זה יותר תמוה מחסרון באמונה, כי הלא הקב"ה אמר לו להדיא שאכן כן יהיה? והראב"ע תירץ שמשה חשב שאם ידבר אל פרעה אז לפחות תתחיל ההצלה, ובדיוק ההיפך אירע שלא רק שלא התחילה ההצלה אלא נהיה קשה יותר וא"כ למה הרעתה ממה שאמרת לי וארד להצילו.

הרמב"ן דוחה תירוץ ראב"ע אבל מבאר שאף שהבין משה שלא יסכים פרעה אא"כ יעשה ה' נפלאות ומכות, מ"מ טען שזה לוקח מדאי הרבה זמן, וחשב שמיד שיכפור פרעה ויאמר לא ידעתי את ה', מיד תבוא מכה מן השמים ותשפיל אותו עד שיתחנן שיצאו ממצרים (כמו שקרה בסוף בשעת מכת בכורות). ולדעת הרמב"ן ע"פ המדרש כל הסיפור של למה הרעות אירע לאחר שש חדשים, שלאחר שיצאו מארמון פרעה בפעם הראשונה, שלשה ימים ציפה משה שיאירע משהו לפרעה או שה' ידבר עמו ויעדכן אותו, אבל לא קרה כלום, ולכן עזב משה את מצרים וחזר למדין, ביחד עם צפורה ובניו, למשך ששה חדשים, שאז אמר לו הקב"ה לך שוב מצרים, ואז חזר למצרים ופגש את אהרן, ובדיוק ברגע שחזר הם פגעו במשלחת היהודית שהיתה לפני פרעה להתלונן על העבודה הקשה והתנאים המרים, ואז התנפלו עליו דתן ואבירם בחירופים וגידופים, ואז התבטא משה למה הרעות גו' למה שלחתני, דאם לא הגיעה זמן הגאולה מדוע שלחת אותי קודם שהגיע הקץ, הרי זה רק גרם צרות ליהודים בלי שום טעם, והלא הם יכלו מחמת הצרות ולא יהיה מי לגאול, וע"ז ענה אותו עתה תראה, זה יהיה תיכף ומיד, זה לא יהיה

יארץ.

הרי שיש לפנינו שני גישות, שלפי פשוטו וכן נקטו כמה ראשונים אין שום טענה על משה ובודאי הקב"ה לא מבקר, ואילו בחז"ל ע"פ מדרשות מצינו בקורת חזקה כנגדו, והרי הפשט כאילו נוגד הדרש, אבל לכו"ע זה לא הפריע בכלל לתפקידו של משה בתור שליח ה' וגואל העם, ואדרבה הוא התעלה מזה, וזה לא מובן דמדוע לא נענש משה עכשיו, מדוע לא הוכרח להתפטר, מדוע לחכות עוד ארבעים שנה ואז הוא מאבד את הזכות להכנס לארץ ישראל, כל זה נשאר מבוזבז. וגם עדיין נשאר מאד קשה טענת משה, שלמעשה לא מובן מדוע באמת האריך הקב"ה את הגלות עוד ששה חדשים בו בזמן שהם היו ראויים לגאולה כבר מזמן הסנה'.

והנה קצת יש לגשר בין המקורות ולהסביר שאף שאולי דיבר משה באופן קשה נגד ה' והרהר על מדותיו, וזה אף שידע שהקב"ה אמר לו שפרעה לא יקשיב וזה יקח תהליך, אבל ברור שצעתו נבעה מאהבת ישראל, שלא היה יכול להסתכל בצרתו של ישראל, זה היה מדאי אישי בשבילו וזה כאב לו בלב, ולכן התפרץ ודיבר מה שנראה כדברים קשים נגד ה', שמכיון שנתן עיניו ולבו להיות מיצר עליהם, ועכשיו הוא רואה שהוא פשוט גרם להם כאב, זה הכל אשמתו ולכן כאשר שמע את ההתנגדות נגדו מאלו שסובלים ממעשהו, הוא לא היה יכול לשלוט בעצמו, והוא פשוט צעק מכאב הלב, וכמו שידוע שאמר הרב מבריסק על איוב ששתק ונידון ביסורים, שמה החטא בזה, ואמר שאם כואב אז צועקים, וא"כ זה היה האישיות של משה, זה כאב לו, מתחת לראש החריף והגאוני היה ג"כ לב, והלב הזה התפלץ בראותו סבל היהודים שהוא גרם, ולכן אמר מה שאמר. ולפ"ז דברי משה נבעו מלבו, ולא משכלו, מהרגשותיו ולא מחכמתו.

האם מותר לומר על משה רבינו שהתבטא מכאב לבו ואמר דברים שלא כהוגן? מן הסתם לא הייתי אומר כן בעצמי אבל זה מפורש במדרש בפרשתנו [שמו"ר ו' ב'] שמביא את הפסוק בקהלת [ז' ז'] "כי העושק יהולל חכם ויאבד את לב מתנה" אר"י בר סימון כי העושק יהלל חכם זה משה, עושק שעשקו אותו דתן ואבירם יהולל חכם עירבבו אותו, ויאבד את לב מתנה וכי תעלה על דעתך שהיה משה מתאבד, אלא הם שהקניטוהו [ופירש הרד"ל ואמרו כל הכועס חכמתו מסתלקת] ואמרו לו ירא ה' עליכם וישפוט ואף הוא מקפיד ואומר ומאז באתי אל פרעה גו' באותה שעה בקשה מדת הדין לפגוע בו וכו'. ובמדרש לעיל [ה' כ"ב] מסיים המדרש וכיון שראה הקב"ה

מה דעביד רחמנא לטב עביד, ומשמע שאסור להתאונן. וצ"ל שמכאן אין ראייה, שמשו רבינו לא דיבר על עצמו אלא היה זה על צרת אחרים, וזה כמו תפלה להשי"ת שיקל על צרות אחרים, ויש לדון בזה, ואכמ"ל.

² ועיין בבב"ט [סוף שמות] שכתב איפכא, שמשו שגג פעמיים באומרו למה הרעות בפרשת בהעלותך, ולכן אמר לו הקב"ה עתה תראה היקרך דברי אם לא, ובדיוק כמו שאמר לו כאן עתה תראה אשר אעשה לפרעה, עי"ש.

³ יש מפרשים שזה הוצרך משום קושי השעבוד בכדי לחשב את הקץ מארבע מאות שנה למאתים ועשר. אבל באמת זה אינו, דקושי השעבוד התחיל פ"ו שנה לפני זה, מאז שנולדה מרים שנקראת ע"ש המרירות, וכמו שידוע בשם הגר"א שעל תיבות וימררו את חייהם יש טעמי קדמא ואזלא משום שזה הקדים את השחרור שיוכלו ללכת, ומחמת זה יצאו לאחר 210 שנה, ובשעה שנפגש הקב"ה עם משה בסנה זה היה כבר אחר קושי השעבוד שהרי אמר לו ללכת לפרעה מיד ולתבוע שחרורם, אבל אין לזה שייכות למה שאירע עכשיו על סף הגאולה.

¹ ובאמת יש כאן נקודה חשובה עד מאד, והיינו שרבי"ח מלמד שמשו לא חטא בזה שאמר למה הרעת כי אדרבה הוא מייחס את הרע להקב"ה, ולפ"ז יש לנו הוראה למעשה שאם רח"ל אירע משהו לא טוב לאדם והוא מתאונן להקב"ה למה הרעות לי, מדוע שלחת לי את הצרה הזאת, אין בזה חטא וחסרון, כלומר שמותר לאדם להתבטא להקב"ה בצורה כזו, פשוט שאסור לבוא מזה לידי מחשבת כפירה שאין דין ואין דיין ואין זה אלא מקרה, אבל מותר להתבטא מדוע עשית לי רע, מה היה החשבון שלך, ואף שהאדם לא מצפה לתשובה ע"ז, אבל מותר להתבטא כך. ובאמת כל מגילת איכה בנויה על יסוד זה – איכה ישבה בדד, איכה יעיב באפו ה' את בת ציון, איכה יועם זהב וכו', ואולי זה לא מעלה יתירה, שהרי הפסוק אומר מה יתאונן אדם חי גבר על חטאיו, אבל מ"מ אין בזה איסור. ואמנם הרמ"א ביו"ד סי' שע"ו ס"ב פסק אל יאמר אדם לאבל מה לך לעשות כי א"א לשנות שזהו כגידוף דמשמע הא אם אפשר לשנות היה עושה אלא יקבל עליו גזירת השי"ת באהבה, והיינו שיש לקבל גזירת ה' באהבה דכל

שבשביל ישראל הוא אומר לא פגעה בו מדת הדין. ועיין ברש"י בקהלת שם שפירש כן פשוטו של מקרא וז"ל כשהכסיל מקנתר את החכם מערכב דעתו וגם הוא נכשל, דתן ואבירם קנתרו את משה לומר ירא ה' עליכם וישפוט וגו' ועירבבוהו ואבדו את לבו וגרמו לו שהקפיד כנגד הקב"ה ואמר והצל לא הצלת את עמך ונענש בדבר שהשיבו עתה תראה ולא תראה במלחמת ל"א מלכים, עכ"ל. הרי שמפורש במקור שמשה רבינו הפליט מפיו מה שכאב לו משום שהקניטוהו דתן ואבירם והיו מחרפים ומגדפים אותו וכלשון המדרש בפרשת שמות שם, ובאו אליו בשם ה', שכאילו אין לו רשות מה' לעשות מה שהוא עושה. אלא שלפ"ז עוד יותר יקשה מדוע נענש משה על זה – הלא כל אחד היה עושה כן, וכי מבקש הקב"ה ממשה עבדות ה' שאינה ניתנת להבצע, יותר מהכוחות של בן אדם? ועדיין אין לנו תשובה הגונה על מה שהרע לעם הזה על סף הגאולה.

אבל ביאור הדבר בהקדם מה שאנו יודעים שכל היציאה ממצרים הוא בשביל התכלית של בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה, ולכן פגש אותו על הר האלקים בדוקא להדגיש שתחילת השליחות היא כאן משום שהתכלית היא להביא אותם כאן בשביל מתן תורה, שהקב"ה ירד על ההר ויתן את התורה לישראל, זה תכלית העולם, זה כל הענין, בשביל זה הם ירדו ממצרים ובשביל זה הם יוצאים וכך יכול הקב"ה להכריז נגד כל העולם כולו אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים, ואז תינתן התורה ע"י משה רבינו, שהוא השליח שהוציא אותם ממצרים, וכל התורה שיש בידינו היא תורת משה, אבל הכל מתחיל בזה שהוא השליח, בלי יציאת מצרים ע"י משה, א"א להקב"ה ליתן את התורה, שניתנה במשך ארבעים שנה ע"י משה, ומכיון שזה התכלית וזה כל המטרה, א"כ צריך להבין כל נקודה ביציאת מצרים לפי השקפה זו.

ולפ"ז נראה דכל הענין הזה נעשה בכדי להשריש את האישיות ממש, כלומר בודאי שהאדם נברא ע"פ ההרגשות שלו, וזה חלק פשוט מבריאת האדם, אבל משה הוא לא אדם, הוא מלאך, הוא לא נולד מלאך כי הוא בשר ודם, אבל תפקידו לצרף ולעקור את הב"י ממנו וליהפך למלאך, וזה משום שא"א למשה לשתף את הרגשותיו בתור נותן ומקבל התורה, השכינה צריכה לדבר מתוך גרונו אבל בלי שום שיתוף של אישיותו, כאשר הוא מוסר את דברי ה' הוא צריך למסור את זה באוקטיביות מוחלטת כאילו אין לו דעה עצמית, אלה הדברים אשר תדבר אל בני ישראל (יתרו) פירש"י לא פחות ולא יותר, כי אסור לו לערב את הרגשותיו ודעותיו ושאפיותיו, וזה שלא ככל נביא אחר שאישיותו משתתפת בנבואתו [וכמו שאצל רבקה אישיותה השתתפה בנבואתה ולכן צייתה את יעקב לקחת את הברכות כפי הבנתה], ולכן בתור הכנה למלאכיות של משה רבינו, לאחר שהסכים להיות השליח הנאמן וממילא עכשיו הוא מתעלה לתפקיד מקבל התורה ומוסרה לישראל, ממילא השיעור הראשון הוא שאף בטבעיותו הוא האדם העדין ביותר, שבכה על צרתם של ישראל, שהתחנן מפרעה ליתן להם יום אחד בשבוע חופש בכדי לרענן את גופם ונשמתם, אבל בתור נותן התורה הוא צריך ללמוד איך לא לשתף את רגשותיו, וכאילו הוא נהפך לאכזר, וזה כמו מלאך, שהוא שליח ה' שאין לו הרגשות ורצונות, כל מהותו הוא השליחות, וכשנגמרה השליחות נגמרה מציאותו, וזה צריך להיות הב"י הזה, וזה תפקיד שכמעט לא

שייך להצליח בו, שזה נגד הטבע של האדם שנברא עם בשר גדין ועצמות.

ולכן סידר הקב"ה שיעור מיוחד למשה רבינו על הסוגיא הזו, והיה נראה לעין כל כאילו השליחות הרעה לעם הזה, וגם ידר שיתנגדו לו מבני ישראל ויאשימו אותו בפשע נגד העם, ולבו הרחום של משה התפלץ מזה, כמעט לא היה יכול לסבול את זה, עד כדי כך שלדעת חז"ל שהביא רש"י בסנהדרין דף ק"א ע"ב כאשר מתכונת הלבנים חסרה משום שלא קושרו מספיק קש לתבן, אז לקחו את התינוקות של השוטרם הישראלים ושמם אותם בבנין במקום הלבנים, זה אכזריות נוראה שכמעט א"א לכלכל אותה, זה מעשה נאציזם, ולכן לא יכול משה לעצור מבעדו ולהתבטא למה הרעותה לעם הזה, אבל כאן בא הקב"ה ומסביר לו שאסור לו להתבטא באופן כזה, כי בתור מוסר התורה, ההרגשות שלו אסורות, כי אסור להרגשות שלו ולאישיות שלו להיות להשפיע בכלל על מה שהוא אומר, הוא צריך להתגבר ולהיות כמעט אכזרי בכדי שדבר ה' יצא כפי שה' רוצה ולא כפי שמשה רוצה, ואם תאמר שזה לא שייך במציאות, לזה הראה ה' למשה שהאבות עשו כן, והם אפילו לא היו מוסרי התורה אלא האבות של העם, ושמ"ה – של אנכי ה' אלקיך של הר סיני – לא נודעתי להם, אבל אעפ"כ כאשר נצטוו על העקדה – שיא האכזריות – לא הוציא הגה מפיו, כבש את רחמיו לעשות רצונך בלב שלם, וכמו כן יצחק ויעקב, זה השלמות שנדרשת ממש, ונמצא שזה חלק מחינוכו, אין דברי תורה מתקיימין אא"כ נכשלים מקודם, מתוך אירוע זה יצא משה חדש, הוא נהפך למלאך, לא רק שהוא לא פוטר, אלא אדרבה מכח זה הוא נהיה השליח הגואל, ורק לאחר שעבר את כור הברזל הזה היה הוא מוכן להיות הגואל, ולכן מיד לאחר האירוע הזה הקב"ה ממנה אותו באופן רשמי להיות הגואל, כי עד עכשיו הוא היה טירון, הוא היה ראוי לכך, אבל רק לאחר זה הוא עבר את המבחן ונכנס לתפקידו באופן רשמי. ונמצא שהקב"ה הוצרך להאריך את הגלות ולהקשות על העם בגזירה נוראה חדשה, כי מכיון שהתכלית היא ואח"כ יצאו ברכוש גדול, כלומר יעמדו על הר סיני, וזה עדיין לא מוכן, א"כ זה נכלל בתור הגזירה של ברית בין הבתרים, זה עדיין בתוך הזמן של ועבדום וענו אותם!

והנה זה נחשב עונש למשה, כי זה היה נגד טבעו ומציאותו, ליהפך לאכזר במקום שהטבע הוא רחמים זה דבר קשה מאד, ואדרבה מצינו ברש"י הנ"ל בסנהדרין שלא יכול משה להבין מה שהקב"ה עושה עד שאמר לו הקב"ה קוצים הם מכלין שגלוי לפני אילו הם חיים היו רשעים גמורים ואם תרצה תנסה והוציא אחד מהן הלך והוציא את מיכה, הרי שמזה שמשה הלך וניסה להציל ילד אחד אף שהקב"ה אמר שהוא יהיה רשע גמור, ובסופו של דבר הילד הזה היה מיכה, ומזה אנו רואים שמשה התקשה מאד לקבל את ההעברה מהיות בשר ודם עם הרגשות להיות מלאך הפועל באופן רבובטי וכאילו זה נעשה מאליו, זה היה קשה כ"כ לאדם גדול כמה עד שניסה את הקב"ה, ולכן נחשב זה לחטא מצדו של משה שהרי היה לו לקבל את דבר ה' בלי שום הרהור או ערעור, וזה דבר פלא, אבל מכל מקום מקבל עליו משה רבינו את השליחות והוא נהיה מוסר התורה ושופרו של הקב"ה באמונה – בכל ביתי נאמן הוא.

ורק על סוף ימי חייו, במעשה מי מריבה, פתאום אנו רואים משה אחר, פתאום משה אומר דעות של עצמו, שמעו נא

המורים המן הסלע הזה נוציא לכם מים, ובכעסו הרים את המטה ויך את הסלע, ופירשו כל הראשונים שמה שאמר המורים זה היה מדעתו וזה לא מה שציוהו הקב"ה, זה היה הכעס של משה, שכאן נפל משה ממדרגתו שקנה לו ע"י פרשת למה הרעות, שפתאום הרשה להרגשות פנימיות שלו לבצבץ חוצה ולקרוא אותם המורים, וזה היה נראה לבני ישראל כאילו הקב"ה אומר שהם המורים, כי בכל ביתי נאמן, אבל זה לא היה אמת כי הקב"ה לא אמר כן, ולכן לא היה שייך למשה להמשיך בתור שליח ה', כי מכיון שהוא כבר משתף את הרגשות עצמו א"כ זה לא לגמרי שכינה מדברת מתוך גרונו של משה, ממילא לכן לא תביאו את הקהל הזה, ואמנם יהושע שנתמנה תחתיו אין לו את התפקיד הזה של משה, ובאיזה מדה מסויימת לו מותר להביע את עצמו, אבל למשה אסור לעשות כן באופן ברור ומוחלט מאד, ולכן אי אפשר לו להמשיך, ומכיון שנתבסס בפרשתנו שאהרן אחיך יהיה נביאך, א"כ פשוט שגם אהרן נכלל בחטא של מריבה.

ונמצא שבסוף ימי חייו נפל משה ממדרגתו הרמה אליה הגיע לאחר פרשת למה הרעות, וזה נחשב כעין ירידה ממדרגתו שהיא כמעט בלתי אפשרית, אבל אעפ"כ במשך ארבעים שנות

כהונתו הצליח משה להיות פיו מדבר מתוך גרונו ולא לומר פחות או יותר, שהרי זה יסוד שליחותו, אבל עכשיו שכבר הוחלט שמה שאינו יוכל להכנס לארץ ישראל, ממילא הוצרך לפרשת מי מריבה להוכיח שהוא כבר לא יכול להשאר בלי הרגשות ודעות, שיש לו כבר דעה עצמית, וממילא נגזרה הגזרה שלכן לא תביאו את הקהל הזה לארץ ישראל. ונמצא שפרשת למה הרעות היתה להוציא את משה מכן אדם למלאך, ופרשת מי מריבה היתה להכניסו בחזרה למדרגת בשר ודם, בכדי שיכול למות, שהרי מלאך אינו מת.

ומובן לפ"ז מה שאמר הקב"ה למשה לאחר למה הרעות עתה תראה אשר אעשה לפרעה, ופירש"י בשם חז"ל אבל לא תכנס לארץ, וזה תמוה מאד שהרי מפורש בקרא שמה לא נכנס לארץ בגלל מי מריבה, וכבר תמה ע"ז הרא"ם והמהרש"א, אבל לפי דברינו א"ש, דמכיון שבמי מריבה ירד משה למדרגה שעכשיו הוא חוזר ואומר למה הרעות למה זה שלחתני, ממילא כוונת חז"ל היא שמה שבסופו של דבר אירע במי מריבה הוא כבר התחיל בלמה הרעות, וזה החוט שקושר את שני הדברים להדרי.